

Tots hem d'afrontar alguna vegada, o més d'una, durant la nostra vida, la mort dels éssers estimats, les pèrdues, superar les absències. I els infants també. No els podem amagar la malaltia, la mort, per evitar que pateixin. El dolor els ajudarà a superar la pèrdua, a elaborar el dol i a valorar la vida en el seu punt just.

Quantes vegades no hem sentit dir als infants, quan s'ha mort un avi o una àvia: «se n'ha anat al cel». Nosaltres mateixos, els adults, no sabem com afrontar la mort i pensem que els infants no són capaços de comprendre el procés que arriba després d'una pèrdua.

Sembla que viure sigui el més normal del món, mentre que la mort és una cosa que només passa als altres. Més aviat, en la societat en què vivim hi ha un rebuig a la mort, intentem amagar-la i esdevé un tema tabú.

Sembla que viure sigui el més normal del món, mentre que la mort és una cosa que només passa als altres. Més aviat, en la societat en què vivim hi ha un rebuig a la mort, intentem amagar-la i esdevé un tema tabú.

Coses tan elementals com són néixer i morir abans es feien a casa, formaven part de les contingències quotidianes de la vida en família. És a meitat

del segle xx quan es comença a amagar la mort. Com diu Philippe Ariès: «la veritat comença a plantejar un problema». La primera raó d'aquesta mentida es basa en el desig de protegir el malalt però amaga un sentiment diferent que és el de protegir a la societat d'emocions massa fortes, del que representa l'agonia enmig d'una cultura de l'eterna felicitat de la vida, en la qual sempre hem de ser joves i esvelts i també productius; en la qual hem medicalitzat la vida i les dues grans fites del ser humà les fem al hospital, néixer i morir. Així com la primera és signe d'alegria, sobretot en un moment com aquest en el qual els infants són un bé escàs, la mort es produeix gairebé sempre silenciada, no és estètica i sobretot desencadena emocions massa fortes per ser viscudes en públic. «Només tenim dret de commoure'ns en privat, o sigui d'amagat».

Actualment, s'ha reemplaçat el *sentiment* de la mort per la *visió* de la mort, que ofereixen els mitjans de comunicació i les pel·lícules. Una mort impersonal, violenta, que ens allunya del sentiment punyent de la mort natural, de les pèrdues dels éssers estimats i de la reflexió

que ells, els infants, també poden morir.

Com molt bé ens expressen Concepció Poch i Olga Herrero en el seu darrer llibre:

S'allunya els adults i d'una manera especial els infants de la presència de la mort. Molts pares no deixen que els seus fills vegin el cos del avi o de l'àvia que acaba de morir, perquè tenen por de que els pugui resultar traumàtic. També els funerals i els enterraments tenen el comú denominador de la brevetat i s'allunya els nens d'aquesta cerimònia.

Quan la meva filla era molt petita, tenia uns dos anys, vaig fer servir aquests tòpics que el tiet se n'ha anat al cel, per dir-li que havia mort el marit de la meva germana. Un dia, quan volàvem cap a Barcelona, ella mirava amb insistència per la finestreta del avió; a la pregunta de què feia, em va contestar que buscava el tiet sobre els núvols. Em vaig adonar que no era la resposta adequada i calia abordar el tema d'una altra manera, de cara.

Més tard, vam afrontar la malaltia i la mort del padrí a casa. Aquesta vegada

En el marc d'una societat en que potència un model de superhome i superdona, és bo reconèixer la certesa de la finitud

ja havíem assistit a una xerrada a l'AMPA sobre el tema i pensàvem actuar amb la més gran naturalitat. El procés de la malaltia va ser viscut en família i aportava cada dia més preguntes i temes de conversa entre els menuts i els adults. No vam escatimar llenguatges ni gestos, el padrí era cada dia més dependent i això feia més lligams emocionals entre ell i nosaltres. Quan vam veure que s'acostava el final vam parlar amb la mestra per actuar coordinadament. Un dia la meva filla em va parlar a soles: «t'he de donar una notícia que no t'agradarà; jo crec que el padrí es morirà!». De fet, tot i la preparació, quan va veure el cos, va dir coses com: «No s'ha mort, perquè no ha desaparegut!», «Està molt fred, perquè l'heu posat a la nevera!».

Quan vam tornar de l'enterrament, tots els nens i nenes de la seva classe, tenien preparada una carpeta amb missatges de condol. Va ser molt gratificant per a tots, havia començat el dol. Con ens expliquen Conxita Poch i Olga Herrero, el dol és un *procés*. «El dol no és

un estat, si no el *procés* d'experimentar reaccions psicològiques, socials i físiques enfront de la percepció d'una pèrdua».

La vivència de la mort ens pot donar sentit a la vida. Moltes de les coses a les quals donàvem una gran importància, la perden després d'aquestes vivències, i d'altres que ens semblaven irrellevants prenen un interès especial.

Fins avui hem anat fent front a més absències, molt significatives per a tota la família. I l'experiència ens fa dir que tant els infants com els adolescents elaboren processos de dol en les seves pèrdues. No els hem d'excloure dels processos familiars després de les pèrdues. Ajuda molt la bona relació entre família-escola, com en tota l'educació, per treballar els valors en el mateix sentit, per donar coherència a l'educació integral dels nens i nenes.

En el marc d'una societat que potència un model de superhome i superdona, és bo reconèixer la certesa de la finitud. Així com la Conxita Poch i l'Olga Herrero ens ofereixen una *pedagogia de la finitud* per mostrar als infants i joves una visió que contempli la mort, des de l'escola jo afegi-

ria que és un deure i un dret des de la comunitat educativa. Pares, mares i mestres hem de treballar conjuntament per construir una pedagogia de la contingència, del patiment, de la finitud i de la mort en un marc de la pedagogia de la vida.

Durant la nostra vida tenim moltes pèrdues: animals de companyia, avis, àvies, pares, familiars, amics, embarassos molt desitjats i que no han arribat a bon fi. A vegades només comptem les absències molt representatives, com a causa de dol, però hi ha petites pèrdues que ens poden ensenyar la contingència de la vida i l'elaboració a través de la reflexió i el dia a dia, d'instruments per afrontar la mort i la vida.

Referències bibliogràfiques

- ARIÈS, P. (2000): *Historia de la muerte en Occidente*. Barcelona. El Acantilado.
POCH, C.; HERRERO, O. (2003): *La muerte y el duelo en el contexto educativo*. Barcelona. Paidós. Papeles de Pedagogia.

Lola Abelló Planas

FaPaC

lolabello@telefonica.net